

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра археології, етнології та культурології**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету історії та

міжнародних відносин

доц. Віталій АНДРЕЙКО

«30» червня 2023 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА
АРХЕОЛОГІЧНА ПРАКТИКА**

Рівень вищої освіти	бакалавр
Галузь знань	03 гуманітарні науки
Спеціальність	032 Історія та археологія
Освітня програма	Центральноєвропейські студії: історія, археологія, етнологія
Статус освітньої компоненти	обов'язкова
Мова навчання	українська

Ужгород 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Археологічна практика» для здобувачів вищої освіти галузі знань 03 гуманітарні науки спеціальності 032 Історія та археологія, спеціалізація Центральноевропейські студії: історія, археологія, етнологія

Розробники: доцент кафедри археології, етнології та культурології Мойжес В.В.

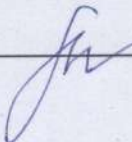
Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри археології, етнології та культурології

протокол № 11 від «06» червня 2023 р.

Завідувач кафедри доц. Керецман Н.П.

Схвалено науково-методичною комісією ФІМВ

протокол № 8 від «30» червня 2023 р.

Голова науково-методичної комісії доц. Мишко С.А.

© _____, 20__ р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 20__ р.

6. ОПИС ПРАКТИКИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС –4,5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин –90	I	I
Вид підсумкового контролю: диференційований залік Форма підсумкового контролю:	Семестр:	
	2	2
	Практичні (семінарські):	
	60	30
	Самостійна робота:	
	30	60

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Метою археологічної практики є ознайомлення студентів із сучасними методами польових археологічних досліджень, що включає методику закладення стаціонарних розкопів і розвідувальних шурфів, прийоми фіксації знайденого матеріалу та методи камеральної обробки артефактів, оформлення польової документації. Досконале знання методики польових археологічних досліджень необхідне майбутньому історичному краєзнавчому історичному діячові для педагогічної і краєзнавчої роботи, проведення невеликих рятувальних робіт у зоні будівництва, керування шкільними археологічними гуртками, а також при створенні шкільних краєзнавчих музеїв

Відповідно до освітньої програми, проходження практики сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

- Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
- Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
- Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.
- Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.
- Здатність бути критичним і самокритичним.
- Здатність працювати в команді.
- Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.
- Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.
- Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.
- Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційнопошукові системи.
- Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).
- Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.
- Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історикокультурної спадщини.

- Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.
- Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів, організувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Передумовами проходження практики «Археологічна практика» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

ОК 7 Історія України (давній час)

ОК 21 Основи археології та історія археологічних досліджень

ОК 24 Археологія кам'яного віку та доби палеометалів

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Історія та археологія», проходження практики повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.	ПРН-1
Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.	ПРН-2
Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.	ПРН-3
Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.	ПРН-4
Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.	ПРН-5
Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.	ПРН-6
Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.	ПРН-7
Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.	ПРН-8
Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.	ПРН-9

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після проходження практики «Археологічна практика»:

Очікувані результати навчання з практики	Шифр ПРН
Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.	ПРН-12
Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот,	ПРН-13

ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.	
Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.	ПРН-14
Вільно спілкуватися з професійних питань усно та письмово державною та іноземними мовами з урахуванням мети спілкування та соціокультурних особливостей його контексту	ПРН-15
Визначати, формулювати та аргументувати власну громадянську та професійну позицію щодо актуальних суспільних питань.	ПРН-16

5. БАЗИ ПРАКТИКИ

Бази «Археологічної практики» визначаються довгостроковими або короткостроковими договорами між університетом і підприємствами всіх форм власності і є офіційною підставою для проходження практики здобувачів вищої освіти. Тривалість дії договорів погоджується договірними сторонами. Вона може визначатися на період самої практики або на термін до п'яти років з можливістю подальшої пролонгації на такий же строк.

Базами проходження практики можуть виступати польові табори археологічної експедиції УжНУ, розташовані поруч із ключовими пам'ятками області, а також камеральна лабораторія Археологічного музею ім. проф. Балагурі Е.А. ФІМВ УжНУ.

Здобувачі мають можливість завчасно самостійно пропонувати місце проходження практики за умови підписання короткострокового договору між університетом та підприємством.

Закріплення здобувачів денної форми навчання за базами практики та призначення керівників від кафедри оформлюється наказом ректора університету, а здобувачів заочної форми – розпорядженням декана факультету (директора інституту).

Факультет історії та міжнародних відносин наразі має підписані договори співпраці з наступними підприємствами, що можуть стати базами практики під час проходження практики:

1. Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Тиводара Легоцького;
2. Мукачівський історичний музей Замок Паланок.

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ «АРХЕОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ»

1. Ознайомитись з архівними матеріалами Інституту карпатознавства та Археологічного музею УжНУ.
2. Ознайомитись з фондами Археологічного музею УжНУ.
3. Дати загальну характеристику пам'ятки, що досліджується.
4. Дати загальну характеристику Верхньотиського регіону у досліджуваний період.
5. Дати характеристику основних археологічних пам'яток свого місця проживання.
6. Дати загальну характеристику методики археологічних досліджень стоянки.
7. Дати загальну характеристику методики археологічних досліджень поселення.
8. Дати загальну характеристику методики археологічних досліджень могильника.
9. Дати загальну характеристику методики археологічних досліджень культової споруди.
10. Дати загальну характеристику методики археологічних досліджень укріплення.

7. ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПЕРІОД ПРОВЕДЕННЯ «АРХЕОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ»

№ п/п	Вид та зміст роботи	Період виконання завдання
1.	Інструктаж перед початком практики. Облаштування польового табору.	1 день
2.	Розбивка нового розколу, у процесі якої практиканти знайомляться з основними правилами археологічних робіт взагалі.	1 тиждень практики
3.	Вивчення об'єкту досліджень. В процесі цієї роботи студенти знайомляться з стратиграфією шарів, методами досліджень, прийомами фіксації матеріалів. Ведеться дослідження культурного шару.	1-2 тижні практики
4.	Дослідження та фіксація виявлених комплексів, виготовлення креслень та фотодокументації, первинна камеральна обробка знайдених артефактів.	3 тиждень практики
	Загальна тривалість практики	три тижні

7. ОРГАНІЗАЦІЯ І КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИКОЮ

Практика проходить по завершенню першого курсу у червні-серпні протягом трьох тижнів. Місце проведення практики: польові табори археологічної експедиції УжНУ. Групи студентів нараховують не більше 15 осіб.

Попереднє ознайомлення з методикою польових досліджень (збір даних про пам'ятку), для студентів I курсу проводиться на пам'ятках Закарпаття. Терміни: квітень-червень поточного року.

Для організації і контролю за її проходженням кафедра призначає керівника практики. Практика не передбачає вибору студентами місць її проходження. Кожен повинен у складі визначеної групи своєчасно прибути на визначену базу практики.

Якщо студент з поважних причин не зміг пройти практику у визначені терміни, він отримує можливість індивідуального їх продовження (перенесення). За відсутності поважних причин результати практики оцінюються незадовільно.

9. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТУ, ДОПУСКУ ДО ЗАХИСТУ ПРАКТИКИ

Загальні вимоги до оформлення звіту

По закінченню археологічної практики студент складає письмовий звіт, який включає:

- Характеристику досліджуваної пам'ятки (історія дослідження, археологічна культура, головні досліджувані комплекси та об'єкти, найбільш цікаві виявлені артефакти).

- Опис процесу дослідження.
- Характеристику історії краю у досліджуваній період.

Звіт повинен мати титульну сторінку, на якій вказано назву практики, ім'я та прізвище студента, курс.

До звіту додаються щоденник практики, за можливості польова документація, креслення.

Порядок допуску звіту до захисту практики

До захисту звіту допускаються студенти, які вчасно прибули до польового табору, дотримувались усіх вимог техніки безпеки, у повному обсязі виконали всі доручені завдання та вчасно подали звітну документацію. Звіт студента перевіряє та затверджує керівник практики від кафедри археології, етнології та культурології.

10. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Диференційований залік з практики приймається у формі звітної конференції комісією викладачів кафедри.

Загальне оцінювання результатів проходження практики, виконання індивідуальних завдань, оформлення та захист звітів здійснюється за кредитно-трансферною системою, згідно якої максимальний рейтинг кожного здобувача складається з оцінювання в балах за всіма критеріями, що виставляються під час захисту і переводиться в оцінку за схемою:

Загальна сума балів	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Для визначення рівня оволодіння здобувачами навчальним матеріалом та оцінювання їх академічних досягнень викладачі користуються узагальненими критеріями оцінювання:

90-100 балів A	здобувач вільно володіє навчально-практичним матеріалом, успішно розв'язує завдання у стандартно-виробничих ситуаціях, виявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань
82-89 балів B	здобувач володіє навчально-практичним матеріалом у межах програми навчально-виробничої практики, проте у виконанні стандартно-виробничих завдань допускає неточності
74-81 балів C	здобувач володіє певним обсягом навчально-практичного матеріалу, здатний його реалізувати, проте допускає суттєві неточності в стандартно-виробничих ситуаціях

64-73 балів D	здобувач володіє навчально-практичним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчально-практичного матеріалу, уміє використовувати одержання знання і уміння, проте допускає окремі помилки в стандартно-виробничих ситуаціях
60-63 балів E	здобувач володіє навчально-практичним матеріалом поверхнево й фрагментарно
35-59 балів FX	здобувач не володіє навчально-практичним матеріалом
0-34 балів F	

Розподіл балів за виконання програми практики та захист звітів:

№п/п	Вид роботи	Бали
1	Польова робота студента	50
3	Участь у камеральній обробці артефактів	15
4	Участь у підготовці польової документації	15
5	Самостійна робота з науковою літературою	10
6	Написання та захист звіту	10

11. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

- Балагури Э.А. Население Верхнего Потисья в эпоху бронзы. – Ужгород: УжНУ, 2001.
- Винокур І.С., Телегін Д.Я. Археологія України: підручник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 480 с.:іл.
- Дорофеев В.В. О методике исследования позднекочевнических погребений в степной полосе Украины // Древнейшие скотоводы юга степей Украины. - Киев, 1991. - С. 187-193.
- Інструкція до «Відкритого листа» на право проведення археологічних досліджень на території України. - К., 1998.
- Казакевич Г.М. Кельти: традиційна культура та соціальні інститути. – К.: Фітосоціоцентр, 2006.
- Козак О.Д., Потехіна І.Д., Слободян Т.І., Гупало В.Д. Методичні рекомендації з польової антропології. – Львів: НДЦ «Рятівна археологічна служба» ІА НАН України, 2019. – 108 с.
- Котигорошко В. Верхне Потисся в давнину. 1 000 000 років тому – X сторіччя н.е. : монографія. – Ужгород : Карпати, 2008.
- Котигорошко В.Г. Малокопанський некрополь (ур.Челленица), Карпатика, Ужгород: Говерла, 2009, Вип. 38, С. 58–133.
- Малеев Ю.М. Словник археологічних термінів. – К., 2001.
- Пеняк С.І. Археологія Закарпаття: історія дослідження / С.І. Пеняк, П.С. Пеняк. – Ужгород «Краєвиди Карпат», 2013. – 256 с.
- Попович І. Закарпаття за доби раннього заліза. – Краків-Львів, 2006.
- Прохненко І., Мойжес В., Гомоляк О. Дослідження замків Закарпаття археологічною експедицією Ужгородського національного університету // Історичні студії: збірник наукових праць з проблем давньої і середньовічної історії та етнології. – Ужгород: Ліра, 2012. – Вип.4. – С.59-78.
- Прохненко І., Жиленко М., Мойжес В. Замки Закарпаття: від Боржави до Тиси (оборонні споруди на Соляному Шляху). – Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2020. – 160 с.

- Рудий В.А. Видатні та маловідомі археологи України (Біографічні нариси): Довідник. – Львів: Видавничо-поліграфічна фірма «Тріада плюс», 2007. – 324 с.
- Сегеда С.П. Основи антропології. - Київ, 1995.
- Словник-довідник з археології. - К., 1996.
- Телегін Д.Я., Братченко С.Н. Розкопки курганів за допомогою механізмів // Археологія. - Вип.12. - 1974.
- Чмихов М.О., Черняков І.Т. Хронологія археологічних пам'яток епохи міді-бронзи на території України. - К., 1988.
- Чмыхов Н. А., Шилов Ю. А., Корниенко П.Л. Методические рекомендации по исследованию курганных древностей (для студентов исторического факультета). - К., 1986.
- Kotigoroşko V. Mala Kopanya. – Satu Mare : Editura Muzeului Sătmărean, 2009. – 125 p.
- Kotigoroşko V., Centrul sacral al Tisei Superioare în epoca La Tene-ului târziu. – Satu Mare, 2015.

Інформаційні ресурси

- Інститут археології Національної Академії наук України. URL: <https://www.iananu.org.ua/vidannya/naukovi-monografiji>
- Сервер східноєвропейської археології. URL: <http://archaeology.kiev.ua/>
- Спілка археологів України (бібліотека). URL: <http://vgosau.kiev.ua/biblioteka/monografii>

робочої програми практики

Робоча програма перезатверджена на 20___/20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток___).
(потрібне підкреслити)

протокол №___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище
ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___/20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток___).
(потрібне підкреслити)

протокол №___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище
ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___/20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток___).
(потрібне підкреслити)

протокол №___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___/20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток___).
(потрібне підкреслити)

протокол №___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)